

BEIGELIŲ KRAUTUVĖLĖ

אָ קלייט פון בייגל
beigelių krautuvėlė

Geros valios fondas
Good Will Foundation
קרן רצון טוב

ATRASTI. PAŽINTI. PRIIMTI.

Interviu: Alina Azukaitis 6

Praeitis gyva prisiminimuose: 8
Estera Grobman ir Ruvinas Zeligmanas

Dr. Algimantas Kasparavičius: 10
Lietuvos Laikinosios vyriausybės „politika“

Sporto rūmų rekonstrukcija: 12
grėsmės Vilniaus Šnipiškių žydų kapinėms nėra

Pesacho sederis 14

ISSN 2424-4740

9 772424 474002

Mielieji,

Metų pradžia, kaip ir kasmet, buvo pilna valstybinių švenčių ir atminimo dienų. O štai „Beigelių krautuvėlės“ kavinė paminėjo pirmąjį gimtadienį! Ateinanti šiluma pranašauja prasidėsiantį visuotinį žydėjimą. Vilniaus kalvų šlaitai prieš sulapojant medžiams pasipuoš plukių, rūtenių, kiek vėliau – plaučių, vištapienių kilimais. Nepraeikite nepasigrožėję. Jei kartais atrodo, kad mažai kas džiugina – pakelkite akis į pavasarėjantį dangų, praleiskite pusdienį su gera knyga, artimais draugais. Ir būtinai paskaitykite naują „Beigelių krautuvėlės“ numerį!

Laukiu Jūsų minčių ir pasiūlymų ateinantiems leidinio numeriams, parašykite man: radvile@lzb.lt

Radvilė

NAUJIENŲ PANORAMA

2016 m. lapkričio 10 d. Lietuvos žydų (LŽB) bendruomenėje pristatyta jaunų dailininkų Isajos Jurken ir Simonos Sirusaitės tapybos darbų paroda „Ani Ma’amin“ (hebr. *aš tikiu*), skirta Lietuvos žydų genocido aukų dienai.

Lapkričio 23 d. Kauno Žaliakalnio žydų kapinėse Lietuvos kariuomenės dienos proga ilgametis Kauno žydų bendruomenės bičiulis Raimundas Kaminskas ir Lietuvos sąjūdžio Kauno taryba organizavo Lietuvos karių žydų pagerbimą.

Lapkričio 24 d. vienoje iš garbingiausių Tel Avivo erdvių, Peres taikos centre, įvyko Lietuvos ambasados Izraelio Valstybėje ir LR užsienio reikalų ministerijos surengta konferencija „Lietuva ir Izraelis: Praeitis, Dabartis, Ateitis“.

Lapkričio 25 d. Trakuose prasidėjo tradicinė Limudo edukacinė konferencija, į kurią susirenka LŽB nariai iš visų regioninių bendruomenių.

Lapkričio 29 d. Kaune, ant vakarinio Antano Martinaičio dailės mokyklos pastato (Šv. Gertrūdos g. 33) fasado, atidengta atminimo lenta, kurioje įrašyta:

Atminties maršas Molėtuose

„Šiame XVIII a. pastate 1927 m. kovo 12–13 d. vyko pirmosios Lietuvos stalo teniso pirmenybės, kurias organizavo sporto klubas „Makabi“.“

Lapkričio 30 d.–gruodžio 1 d. Lietuvos ambasada Jungtinėje Karalystėje, bendradarbiaudama su Londono universiteto koledžu, pakvietė į šeštąsias Litvakų dienas. Litvakų dienų renginiai buvo skirti Lietuvos žydų kalboms (ji-

diš ir hebrajų) ir lingvistiniam paveldui pristatyti. Pranešimus skaitė Lietuvos, Lenkijos, JAV, Jungtinės Karalystės ir Izraelio universitetų mokslininkai.

Gruodžio 6 d. Ukmergėje lankėsi Izraelio Valstybės ambasadorius Lietuvoje Amir Maimon. Vizito metu atidengtos dvi memorialinės lentos, skirtos įžymiems mokslininkams kraštiečiams: Solomonui Levitui (1894–1938) –

biologui ir Chackeliui Lemchenui (1904–2001) – filologui, leksikografui, lietuvių kalbos normintojui.

Gruodžio 14 d. Šiauliuose, ant dabartinio Šiaulių banko pastato (Tilžės g. 149) atidengta atminimo lenta medalininkui ir monetų kūrėjui litvakui Victor David Brenner (1871–1924).

Gruodžio 27 d. Lietuvos nacionalinis radijas 2016-ųjų „Metų žmogaus“ vardą skyrė prozininkui, dramaturgui ir režisieriui Mariui Ivaškevičiui. Jis įvertintas už pilietinę iniciatyvą – Atminties maršą Molėtuose, skirtą Molėtų miestelio žydų bendruomenės sunaikinimo 75-mečiui paminėti. Apžvalgininkai šį įvykį vadino lūžio tašku lietuvių sąmonėje, vertinant Lietuvos žydų istoriją.

2017 m. sausio 9 d. Vilniaus centriniame pašte vyko pašto ženklų, skirto Lietuvos ir Izraelio diplomatinių santykių užmezgimo 25-osioms metinėms pažymėti, pristatymas.

Sausio 18 d. Tbilisyje esančiame David Baazov Gruzijos žydų istorijos ir gruzinų–žydų santykių muziejuje atidaryta paroda „Lietuvos žydai už geležinės užtvaros“, pasakojanti apie žydų bendruomenę Lietuvoje pirmosios sovietinės okupacijos metais.

Sausio 19 d. Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos galerijoje atidaryta nuotraukų paroda, skirta Pasaulio Teisuoliams, kurie gelbėjo žydus vokiečių okupacijos metais, atlikdami iškiliausią tautinę pareigą.

Sausio 24 d. Vilniaus Jono Pauliaus II progimnazijoje, įgyvendinant tarptautinį projektą „Dialogo veidas“, įvyko 7 ir 8 klasių mokinių susitikimas su Holokausto liudininke Sulamita Lev.

Sausio 25 d. Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje įvyko „Panerių orato-

rijos“ premjera. Kompozitorius – Max Fedorov. Vienos dalies oratoriją atliko Maciej Nerkowski (baritonas, Lenkija), Palenkės operos ir filharmonijos choras, Kauno miesto simfoninis orkestras.

Sausio 26 d. Pietų Afrikos Respublikos Durbano mieste, prie Holokausto centro, LR ambasada atidarė fotografo Raimondo Paknio parodą „Tylos garsai“. Ambasadorė Sigutė Jakštoneytė pabrėžė, kad „šiuo parodos atidarymu prisijungiama prie Pasaulio žydų kongreso tarptautinės kampanijos #WeRemember“.

Sausio 29 d. Vokietijoje, Valdkirche, Tarptautinę Holokausto paminėjimo dieną pristatytas filmas „Karl Jäger ir mes – ilgas Holokausto šešėlis Lietuvoje“ ir atidengtas memorialas nužudytų Lietuvos žydų, 1941–1942 m. Holokausto aukų, atminimui.

Vasario 9 d. LŽB Jaschos Heifetzo salėje vyko diskusija „Vilnius, litvakų kultūra XIX–XX a. ir Jascha Heifetzas“. Tai jau ketvirtasis pokalbis, į kurį smalsius vilniečius kviečia projekto „Homage à Heifetz“ organizatoriai.

Vasario 9 d. LŽB pasirašyta sutartis tarp Jurbarko rajono savivaldybės, LŽB ir Naujosios menininkų kolegijos CAN iš Izraelio dėl kuriamo projekto „Sinagogų aikštės memorialas“ įgyvendinimo. Memorialas, skirtas miestelio žydams atminti, iškilis Jurbarke, Kauno gatvėje, kur anksčiau stovėjo viena gražiausių Europoje medinių sinagogų. Memorialą kuria iš Lietuvos kilęs Izraelio skulptorius Davidas Zundelovičius.

Vasario 11 d. 2016-ųjų metų Tolerancijos žmogumi pripažinta Vanda Juknaitė už tai, kad pakvietė susitaikyti su visos tautos tragedija – Holokaustu ir užmegzti naujus dialogus su žydų tautos žmonėmis.

Vasario 13–19 d. Vilniuje įvyko V tarptautinis Jaschos Heifetzo smuikininkų konkursas. Pirmoji vieta atiteko smuikininkei japonai Yurina Arai, antroji vieta – ukrainiečiui Dmytro Udovyčenko, trečioji – japonui Rennosuke Fukuda. Diplomus pelnė japonė Mayu Ozeki ir rusas Stepan Starikov. Pirmą kartą šio konkurso istorijoje nugalėtojai įteikta ir skulptoriaus Romualdo Kvinto sukurta griežiančio J. Heifetzo statulėlė. Šį prizą įsteigė LŽB.

Vasario 16 d. LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė Valstybės atkūrimo dienos proga ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi apdovanojo buvusią Vilniaus geto kalinę, aktyvią Holokausto atminties įamžinimo puoselėtoją Fanią Brancovskąją.

Kovo 16 d. LŽB apsilankė Lietuvoje viešintis Michael Ben Oren, kuris yra Izraelio Premjero tarnybos Užsienio reikalų ministro pavaduotojas Diplomatinijos reikalams, anksčiau – Izraelio ambasadorius Jungtinėse Amerikos Valstijose (2009–2013). Vizito metu M. B. Oren susitiko su LŽB pirmininke Faina Kukliansky, labai domėjosi Lietuvos žydų bendruomenės reikalais. VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute įvykusio susitikimo metu M. Oren kalbėjo apie Izraelio užsienio politiką.

F. Brancovskaja su LR Prezidente D. Grybauskaite

Atėjęs pavasaris skatina apmąstyti jau nuveiktus darbus, tęsti pradėtus ir kibti į naujus. Dabartinis etapas Lietuvos žydų istorijoje – irgi yra tarytum pavasaris.

Bendruomenė, nors žydų teliko labai mažai, yra matomesnė, žinomesnė, inovatyvesnė negu bet kada anksčiau. Bendruomenės išorinės veiklos koncepcija tapo liberalesnė, o vidinė veikla, finansinė atskaitomybė, darbo etika ir disciplina dabar saistoma griežtesnių taisyklių, negu buvo anksčiau. Tai nebuvo priimtina visiems darbuotojams, deja.

Svarbūs bendruomenei sprendimai priimami kolegialiai, juos vykdo administracijos komanda. Veiklai skirti pinigai yra apsaugoti nuo prastai tvarkančiųjų apskaitą ir ilgapirščių. Bendruomenės administracijoje dirba įvairių sričių kvalifikuoti specialistai, o savanoriai padeda kasdienėje veikloje. Tiek darbuotojai, tiek savanoriai yra vertinami už atsidadimą veiklai – darbas bendruomenėje reikalauja nemažai pastangų ir specifinių žinių.

Bendruomenė deda daug pastangų aktyviai įsitraukdama į Žmogaus teisių veiklą. Keista, tačiau vis dėl to dar kyla įvairių aistrų ir bendruomenės viduje. Reikėtų prisiminti, kad nuo nacistinio režimo nukentėjo neįgalieji, romai, homoseksualai ir kiti. Džiugu, kad užaugo nauja jaunų ir pažangių žydų karta, suvokianti Žmogus teisių esmę.

Tenka pripažinti, kad ne viską pavyko įgyvendinti per pastaruosius metus – toliau reiks dirbti, kad atminimo ženklai įtariamiesiems žydšaudžiams būtų pašalinti, o Vilnių papuoštų paminklas žydų gelbėtojams. Su Lietuvos Vyriausybe tarsimės, kaip kompensuoti neteisėtai nusavintą privačių savininkų turta, kuris nebuvo grąžintas dėl įstatymų netobulumo.

Valstybės kontrolė neturi priekaištų lėšas tvarkančiam Geros valios fondui, atlikusi fondo lėšų disponavimo 2016-aisiais auditą, nenustatė jokių pažeidimų. Geros valios fondo skiriamos lėšos nėra amžinos. Mūsų siekis – investuoti į ateitį: diegti ir puoselėti žydišką tapatybę ir vertybes nuo darželio iki Šolomo Aleichemo ORT mokyklos. Tuo tikslu bendruomenė steigia naują ikimokyklinio ugdymo instituciją. Toliau stengsimės gerinti mūsų Socialinių programų departamento klientų gyvenimo sąlygas. Tęsiasi paramos projektas žydų gelbėtojams. Atgyja susidomėjimas judaizmu. Bendruomenėje dirba du rabinai, kurie skaito paskaitas, šviečia jaunus ir vyresnius įvairiomis judaizmo temomis. Esame jiems dėkingi už jų pastangas įsilieti į mūsų darnų būrį.

Džiaugiuosi, kad man drauge su Seimo nariais pavyko patobulinti įstatymą dėl Lietuvos pilietybės priėmimo litvakams, pašalinome neracionalius reikalavimus, tai nepakenkė Lietuvai ir padėjo litvakams, norintiems atkurti pilietinį santykį su savo ar su savo protėvių gimtine.

Bendradarbiaudama su Europos žydų kongreso Saugumo ir krizių centru bei kitomis tarptautinėmis žydų organizacijomis, LŽB sustiprino saugumą bendruomenės ir sinagogos pastatuose, patobulinta vaizdo stebėjimo sistema.

Šviesioje ir išpuoselėtoje LŽB Jašos Heifetzo salėje turime naują fortepijoną, garso bei vaizdo įrangą, taigi sąlygos rengti kultūrinius renginius bendruomenėje dar labiau pagerėjo.

Varšuvoje kovo pabaigoje LŽB partneris Amerikos žydų komitetas (AJC) atidarė Rytų Europos biurą. Tai penktasis AJC biuras Europoje, skirtas septynioms Europos šalims: Čekijai, Estijai, Vengrijai, Latvijai, Lietuvai, Lenkijai ir Slovakijai. AJC taip pat turi biurus Berlyne, Briuselyje, Paryžiuje ir Romoje. Manome, kad mums, Lietuvos žydams, tai reikšmingas įvykis. AJC lyderiai po iškilmingo AJC biuro atidarymo vyko į Lietuvą, Čekiją, Estiją, Vengriją, Latviją ir Slovakiją susitikti su valstybių pareigūnais ir žydų bendruomenių vadovais.

Dar vienas svarbus šių metų įvykis – YIVO ruošiasi pažymėti Bundo ir Sionizmo 120-metį. Abu garsūs judėjimai susiję su ryškiomis pasaulinio masto Lietuvos žydų asmenybėmis. Darbėninkis David Wolffsohn aktyviai dalyvavo kuriant Pasaulio sionistų kongresą, buvo Izraelio vėliavos, valiutos pavadinimo idėjos autorius. Tuo tarpu iš Švenčionių kilęs Arkadii Kremer buvo Bundo įkūrėjas ir politinis socialistų lyderis. Šio judėjimo nariai pritarė sukilimo idėjai prieš Rusijos caro autoritarinį režimą.

Jau pradėdame ruošti Europos žydų kultūros dienas. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos patvirtino šių metų renginių temą

„Diaspora ir paveldas. Štetlas“. Tai sąmoningas ir aktualus pasirinkimas Lietuvai, kurioje iki XX a. ketvirtojo dešimtmečio pabaigos dabar jau buvusios gausiausios tautinės bei konfesinės mažumos – žydų – gyvenimas vyko štetluose.

Kasdien susiduriame ir su skirtingomis nuomonėmis bei kiršintojais. Tai nėra išvengiama – kuo daugiau esi matomas, kuo labiau sekasi, tuo daugiau atsiran-

da pavydo ir jo gimdomų konspiracijos teorijų. Žydiškumas nereikalauja reklamos – tu arba esi žydas, arba – ne. Daug šnekantysis, didesniu žydu netaps, bet kuriam žydai geriausiai atstovauja ne jo liežuvis, o nuveikti darbai, jo *mitzvah*. Bendruomenė labiau negu bet kada anksčiau, yra imli naujovėms, projektams, kurie suteikia galimybę įgyti užsienio patirtį ir toliau tobulėti. Esame dėkingi bendruomenės veiklą palai-

kančiam, Lietuvoje dirbančiam Izraelio ambasadoriui Amir Maimon.

Verta pasidžiaugti, kad 2017-aisiais LŽB startavo puikiai – bendruomenės pastangomis ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi buvo apdovanota buvusi Vilniaus geto kalinė, aktyvi Holokausto atminties įamžinimo puoselėtoja Fania Brancovskaja.

Faina Kukliansky, LŽB pirmininkė

Rabinato puslapis

Kaskart prieš šventę mes ir vėl užduodame sau nemažai klausimų. Ir paprastai svarbiausias iš jų: ar ši šventė neprarado savo aktualumo, kokias pamokas galima iš jos išmokti šiandien. Be abejo, Purimas – šventė, kurią šventėme, – pirmiausia asocijuojasi su žydų tautos sunaikinimo pavojumi tiek visame pasaulyje, tiek bet kurioje atskiroje šalyje. Savo šalyje mes labai gerai prisimename baisias XX a. vidurio pamokas. Tai yra amžina pamoka, išmokta iš šios šventės, tam yra skirtas visas mūsų žurnalo numeris.

Bet dabar norėčiau kalbėti ne apie šią pamoką. Vis dėlto Purimas – linksma šventė, kai švenčiamas ne pralaimėjimo kartėlis, o pergalės džiaugsmas. Šios šventės principas – „venahafohu“ – „viskas aukštyn kojomis“. Blogis virsta gėriu. Kartais ir gėris – blogiu. Purimas – žmogaus vaidmens dieviškajame išsilaisvinimo nuo problemų ir jų sprendimo procese šventė. Ne veltui mūsų išminčiai sako: jei turi problemą, atidėk jos sprendimą adaro mėnesiui, Purimo mėnesiui, ir sėkmė lydės tave ją sprendžiant. Bet neverta tikėtis, kad problema išsispręs savaime. Ją reikia spręsti, be to, spręsti pačiam. Mes stebime, kad būtent taip elgiasi Esteros knygos veikėjai – Mordechajus ir Estera. Žingsnis po žingsnio, intriga po intrigos – taip jie įveikia sunkumus, užklopusius tautą.

Vieną mįslingą epizodą norėčiau aptarti su jumis.

Mes, užaugę šalyse, kuriose antisemitizmas tiesiog tvyrojo ore, esame įpratę, kad daugelis žydų slepia savo kilmę. Arba bent jau nepabrėžia jos kai kuriose situacijose. Todėl mes visiškai kitaip suvokiame tai, kad Biblijos Estera nuslėpė nuo karaliaus, savo sužadėtinio, žydiškąją savo kilmę. Kaip rašoma Esteros knygoje, „Estera nieko nepasakojo nei apie savo tautą, nei apie savo kilmę, nes Mordechajus jai liepė nepasakoti“ (2:10). Mums, suprantama, atrodo, kad ji bijojo antisemitizmo. Tačiau tai visiškai ne tas atvejis. Tais laikais antisemitizmo apskritai nebuvo. Ji iš viso nepranešė apie savo kilmę. Bet kaip gi karaliaus nuotakai pavyko apeiti „background check“ (patikimumo patikrinimą), kad klausimas apie jos kilmę nebūtų užduotas? Kaip pasakojama viename sename anekdote: „Ar jūs žydas?“ – „Ne, ką jūs, aš rusas!“ Kalbama ne apie melą, bet apskritai apie kilmės slėpimą. Tai yra, karalius nežinojo, iš kur yra jo nuotaka. Viena suprantama: jei senovės Persijos imperijoje buvo 127 įvairios šalys ir provincijos, tai Estera turėjo būti gimusi vienoje iš jų. Tegu ne žydė, tegu indė arba etiopė (būtent šios šalys aprašomos kaip persų karaliaus imperijos rytinės ir vakarinės ribos). Ji kažkaip išvengė ir tiesos, ir melo. Ir galų gale karalius (pats karalius!) veda merginą, neturinčią tautybės ir giminių. Kaip tai galėjo atsitikti?

Galbūt atsakymas į šį klausimą padės mums suprasti svarbią pamoką, kurią

Kaleb Krelin. Eugeniaus Barzdžiaus nuotr.

reikėtų išmokti iš Purimo šventės mūsų dienomis.

Karalius turi akivaizdžią problemą – jis jau trejus metus valdo didžiulę imperiją, susidedančią iš 127 provincijų. Ją valdyti nėra lengva. Ir dar reikia vesti. O juk žmona, iš kur ji bebūtų, bus vienos iš 127 tautų atstovė. Tai reiškia, kad karalius suteiktų pirmenybę kuriai nors vienai tautai. Ir štai staiga atsiranda mergina, kuri nepriskiria savęs jokiai tautai. Suprantama, kad mergina negali visiškai neturėti tautybės, bet ji parodo, kad tai visai neturi reikšmės. Karaliui šis faktas tiesiog atradimas. Tai yra būtent tai, ko reikia!

Tiesa, paskui paaiškėja, kad ne viskas yra taip paprasta. Ir Esterai tenka

spřesti, kaip vis dëlto pranešti karaliui, kad ji yra žydė. Bet tai jau kita istorija.

O pamoka, kurią iš šios istorijos išmoks-tame, yra tokia: kai žmonės bando nu-slępti savo šaknis, savo kilmę, jie tam-pa labai patogūs. Žinoma, šis Esteros poelgis buvo „įsiskverbimo“ į karaliaus rūmus plano dalis, kad ateityje būtų ga-lima išgelbėti žydus. Bet principas tas pats. Mes tampame patogūs, kai slepia-me savo kilmę ir pamirštame, kas mes

tokie. Juk tada net protestuoti prieš anti-semitizmą mums nepatogu – mes gi ne-turime tautybės. Mes gi niekuo dėti. Bet kai primename sau ir kitiems, kas mes tokie, – mūsų nuomonės tenka paisyti.

Norėčiau pridurti, kad tai pasakytina apie visų tautybių žmones. Ne tik žy-dams, bet ir kitoms tautoms įvairiais istorijos laikotarpiais kyla noras galvą nulenkti ir apsimesti, kad jie čia „nie-kuo dėti“.

Beje, labai dažnai norisi apsimesti, kad mes niekuo dėti tada, kai jaučiame gėdą už savo tautą. Linkiu šios nuostabios ir linksmos Purimo šventės proga, kad padarytume viską ir mums nebūtų gėda būti žydais, o mus supančios tautos ga-lėtų jaustis taip pat.

A freilehen Purim!

Rabinas Kalev Krelin

Interviu

LŽB su vaikais labai smagiai draugauju jau porą metų

Alina Azukaitis – dviejų paauglių mama, pasirinkusi pedagogės kelią, kuriuo eina jau šeštus metus. „Pagrin-dinis mano prioritetas šiame gyvenimo etape yra pedagoginės studijos. Jos – ir didelis įkvėpimo šaltinis mano darbinėje veikloje, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje „Vaikystės sodas“. Studijoms skiriu daug laiko ir energijos. Ne visuomet lengva suderinti darbą, šeimą, tačiau tikiu, kad man pavyks.“ LŽB su vaikais Alina ėmėsi dar-buotis „Dubi Mishpacha“ klube po to, kai sudalyvavo ikimokyklinukams skirtoje bendruomenės stovykloje. Jaunystėje nedaug dalyvavusi bendruomenės gyvenime šiandien Alina džiaugiasi galėdama būti jungiamąja grandimi, siejančia pačius mažiausius bendruomenės narius. Apie tai ir kalbamės „Beigelių krautuvėlėje“.

Klubas „Dubi“ (hebr. *meškiukas*) įkurtas dar 2003 m. Kaip klubo veikla pasikeitė per tuos metus? Kiek turite aktyviai dalyvaujančių mažųjų? Kokiais ugdymo principais vadovaujatės, ką, kaip ir kodėl diegiate mažiesiems?

Man žinoma, kad klubui susikūrus jame rinkdavosi įvairaus amžiaus vaikų. Vėliau bandyta atskirti mažuosius į „Dubi Mishpacha“ klubą, tačiau jo veikla nutrūko. Šiuo metu „Dubi Mishpacha“ vaikų klubas kviečia dalyvauti vaikus nuo dvejų iki ketverių metų. Tačiau patiems mažiausiems dalyviams yra pusantrų, o vyriausiems – šešeri metai, ir jiems vis dar sma-gu ateiti į klubą, jie noriai tampa mano pagalbininkais veiklų metu, o mažieji juk visuomet lygiuojasi į vyresnius. Aš tuo labai džiaugiuosi. Tai – mišraus amžiaus grupės pranaš-umai. Grupėje vidutiniškai susirenka apie dešimt vaikų. Mūsų klubo tikslas, kaip ir visos LŽB, – burti bendruomenę, kur-ti draugiškus santykius. Mano asmeninis tikslas yra sukurti tokią atmosferą, kad vaikai, savaitgalio rytą pabudę, žadintų tėvelius ir prašytų vežti juos į klubą. Svarbu, kad vaikams būtų smagu, saugu, ypač mažiesiems. Kad jie galėtų laisvai tyrinėti, smalsautų išbandyti naujas veiklas.

Skaitant apie žydų pedagogiką dažnai aptinkamas toks tikslas: „išauklėti vaiką tikru žydu“. Ką tai reiškia? Kiek vietos jūsų klubo veikloje skiriama judaizmui, tradicinėms šventėms?

Klubo veikloje stengiuosi vaikus supažindinti su žydiškumu. Sa-kau: „Mes, žydai, švenčiame Sukkot“ ir panašiai. Tai labai svarbu vaikams pabrėžti nuo pat mažumės. Švenčiame tiek žydų šven-tes, tiek Lietuvai svarbias datas. Štai Vasario 16-ąją paminėjome piešdami trispalves. Yra daug mišrių šeimų, kurios nebūtinai pasirenka žydiškąjį auklėjimą, o gal tiesiog nesusimąsto apie tai, neteikia tam didelės reikšmės. Gal ne visos šeimos, atvedančios savo vaikus į klubą, apskritai yra savo vaikams atskleidusios, kad jie yra žydai. Kiekvienas žmogus, šeima turi teisę pasirinkti. Man nepaprastai smagu, kai ima megztis vaikų diskusijos – žydai jie ar ne, tėtis žydas ar mama žydė... Labai miela ausiai, kai apie tai kalba keturmečiai. Nuostabu, kad jau tokia amžiuje ima for-muotis tautinis vaiko tapatumas. Džiuginanti klubų tradicija yra švęsti kai kurias šventes visiems kartu. Trys vaikų klubai drauge šventė Purimą. Tai vėlgi proga visiems susiburti, susipažinti ir suprasti, kokia nemaža mūsų bendruomenė.

LŽB veikia nemažai klubų, lavinančių jaunuosius bendruomenės narius: „Dubis“, „Dubis Mishpacha“, „Ilan“, „Knafaim“. Kuo šie klubai skiriasi, kokias veiklas siūlo? Kas gali veiklose dalyvauti ir kada prasideda veiklų sezonas?

Kiekvienas klubas skirtas tam tikrai vaikų amžiaus grupei, atliepantis jų gebėjimus, interesus. Vyresniesiems klube siūloma daugiau veiklų, jų trukmė ilgesnė. Mažieji trumpiau gali sutelkti dėmesį, tad jų veiklos turi keistis, kad būtų įdomu. Su mažaisiais dalyviais visuomet turime sensorinių veiklų, kad jie kuo daugiau ir įvairesnių paviršių pačiuo pinėtų, galėtų žaisti su kruopomis, smėliu, lipdyti ir drąsiai tai darytų, nebijodami pribarstyti ant grindų ar susitepti. Taip pat stengiuosi vaikus sudominti bandymais, eksperimentais – jų vaikai visuomet labai laukia. Po šios veiklos patys mažuliai puikiai imasi dirbuotis su šluota, semtuvėliu, noriai tvarkosi.

Klube gali dalyvauti žydų bendruomenės nariai, galima ištraukti kada panorėjus. Informacija ir vadovų kontaktai yra skelbiami LŽB bendruomenės informacinėje lentoje, tad reiktų tik pranešti apie atvykimą. Veiklos yra nemokamos. Klubai sezoną pradeda rudenį, dažniausiai po žydų Naujųjų metų – Roš Hašanos – ir trunka iki vasaros.

Spaudoje dažnai rašoma apie žydų auklėjimo fenomeną, teigiama, kad begalinė meilė ir tikėjimas savo vaiku yra pagrindinės priežastys, kodėl turime tiek genialių žydų pasaulyje. Ar tikrai? Greitai besikeičiančiame pasaulyje atsirado nemažai alternatyvių pedagogikos mokyklų, jauni tėvai dažnai nebežino, kuria kryptimi lavinti savo mažuosius. Rekomenduokite tris knygas, kurias privalo perskaityti kiekvienas, norintis užauginti žmogų, kuriam sektųsi.

Atsakydama į šį klausimą norėčiau teigti, kad tai apskritai esminiai dalykai, kurie reikalingi augančiam vaikui. Turiu galvoje besąlyginę meilę: kaip vaikas besielgtų, jis turi jaus-

tis mylimas. Čia nekalbu apie netinkamo elgesio pasekmes, kurios, mano manymu, turi būti. Yra šeimai priimtinos tam tikro elgesio normos, visuomenei priimtinos elgesio normos, tad ir mokome vaiką tų ribų paisyti. Tikėjimas vaiku nuo pat mažumės augina vaiko savivertę, pasitikėjimą savo jėgomis. Šiuolaikiniai tėvai stengiasi „apšokinėti“ vaiką iš visų pusių. Vis dar galima išgirsti tokių pasakymų: „Nebėgiok, nes nukrisi“, „Sakiau – nelipk, nes užsigausi.“ Manau, kad turime leisti vaikui ir klysti, ir nesėkmę patirti ir labai daug kartų bandyti, kol pavyks. Kreipiui itin daug dėmesio savarankiškumui ugdyti. Leidžiu vaikams patiems atsidaryti savo užkandžių dėžutes, gertuvėles, leidžiu patiems pilstyti draugams savo sultis. O kaip kitaip išmokti? Na ir kas, kad išsipila... Taip, jos išsipila. O sulčių buteliukas atsidaro gal iš dešimto bandymo? Vaikas švyti pats atsidaręs, pats įveikęs sunkumą – galime tik didžiuotis ir skatinti toliau. Leidžiu patiems stalus pasivalyti ir šiukšlytes nuo stalo išmesti. Tai labai maži dalykai, tačiau be galo svarbūs. Ką gali padaryti pats – daryk! Juk tu gali! Neatinkime to iš savo vaikų.

Užauginti žmogų, kuriam sektųsi... O kas yra sėkmingas žmogus? Ar sėkmingas visada laimingas?... Rekomenduočiau perskaityti Rudolf Dreikurs „Laimingi vaikai. Iššūkis tėvams“. Tai knyga, kurioje yra aprašytos tėvų ir vaikų bendravimo situacijos, analizuojamos tam tikro elgesio priežastys. Taip pat labai gerai išaiškinamas vaiko „įgalinimas“, „nudrąsinimas“. Janušo Korčako „Motiejukas“ – nuostabi knyga, kurioje aptariamas tikėjimas ir pasitikėjimas vaiku, atsakomybė, kurią vaikas nori ir gali prisiimti. Rekomenduočiau dar vieną knygą, kurią rasite visų knygynų lentynose. Tai – Malcolm Gladwell „Išskirtys. Sėkmės istorija“. Ši knyga išties skatina susimąstyti apie dalykus, kurie kartais netikėtai pakreipia mūsų gyvenimą sėkmės link. Kokie tai dalykai? Nuoširdžiai linkiu juos atrasti.

Kalbėjosi Radvilė Rimgailė-Voicik

PRAEITIS GYVA PRISIMINIMUOSE

Tarptautinę Holokausto aukų atminimo dieną, sausio 26-ąją, pasaulyje dar kartą prisimintos žmonių žvėriško žiaurumo aukos: beprasmiškai sunaikinti likimai ir svajonės. O „Beigelių krautuvėlė“ kviečia paskaityti dviejų Holokaustą išgyvenusių LŽB narių prisiminimus. Jūsų dėmesiui – Esteros Klabinaitės-Grobman ir Ruvino Zeligmano pasakojimai.

ESTERA KLABINAITĖ-GROBMAN gimė Kaune 1920 m. pasiturinčioje žydų šeimoje, kuri gyveno nuosavame name Vaisių gatvėje. Namuose kartu gyveno trys kartos: seneliai, tėvai ir vaikai. Tėvai Kaune turėjo nemažą duonos kepyklą. Verslas plėtėsi, duoną veždavo į kelias miesto parduotuves. Namuose buvo daug knygų. Estera meilę knygų skaitymui paveldėjo iš tėvo, ji iki šiol skaito keturiomis kalbomis: jidiš, lietuvių, rusų ir vokiečių.

Estera pasakoja: *Mes gyvenome Kaune, prie Saulės namų, o žydų gimnazija buvo prie Aleksoto tilto – labai toli. Valstybinė lietuviška mokykla priimdavo tik kelis žydų vaikus, todėl lankėme žydų gimnaziją, kurioje už mokslą reikėjo mokėti. Vėliau Kaune atidarė bendrą žydų ir lietuvių gimnaziją, joje visi mokomieji dalykai buvo mokomi lietuvių kalba, ją baigiau 1938 m. Žydai neturėjo daug reikalų su lietuviais. Antisemitizmo nejautėm, bet kartais pasitaikydavo. [...] Kai įstojau į Vilniaus universitetą studijuoti chemijos, tada jau pajutau, kas yra neapykanta. Buvo tokių, kuriems nepatiko, kodėl žydai sėdi pirmose eilėse, teigiančių, kad žydų vieta – tik kampe, o žydų buvo gal 10 procentų. Prisimenu lietuvius dėstytojus, kurie nepraleisdavo progos pasityčioti iš žydų. Neminėsiu pavardžių... Kai kurie jų tapo garsiais mokslininkais. [...]*

Įsteigus getą, vokiečiai paskelbė įsakymą visoms žydų šeimoms rinktis į aikštę Vilijampolėje, o savo namų duris palikti atidarytas. Mus varė kasti žemės prie Aleksoto oro uosto. Darbas sunkus, iki jo eiti reikėjo 6 km ir atgal tiek pat. Mano mama buvo labai išmintinga moteris. Ji mus, vaikus, mokė nepavyduliauti, padėti. Aš supratau, kad būna įvairių žmonių. Jei žmonės sąžiningi, jie ir gete liko sąžiningi, jie nevalgė duonos gabaliuko iš kito. [...]

1943 m. E. Klabinaitė buvo išvežta į Aleksoto darbo stovyklą. 1944 m. liepą traukiniais žydai išgabenti į koncentracijos stovyklą Vokietijoje: vyrai – į Dachau, moterys – į Štuthofą.

Estera: *Kai atvažiuoju ir išlipome iš vagonų, pamatėme vokiečius su juoda (SS) uniforma. Lietuvoje tokių nebuvau mačiusi. Iš pradžių aš buvau su tėvais ir broliu. Ten radome gyvenančias kalines lenkes, kurios mums sakė: „Oi, gerai, dabar nežudo.“ Matėme sumestą didelę krūvą vaikiškų batukų. Mes visi pro stovėjusius vokiečius buvome nuvesti į prausyklą. Visus*

E. Klabinaitė-Grobman. Mildos Rūkaitės nuotr.

drabužius liepė nusivilkti, o nusiprausus davė prastus ilgus marškinius ir ilgą chalatą, vietoj batų – klumpes, kam kaip pasisekė, nepaisant dydžio. Išbuvo su mama mėnesį, vėliau mus atskyrė, likau su broliene. Mums išdavė normalesnius drabužius ir išvežė kasti priestankinių griovių. Mama pasiliko lageryje, ją nužudė. Brolis su tėvu buvo nuvežti į Dachau, ten tėvą nužudė. Likau viena, po karo susiradau brolių, jis tarnavo 16-ojoje lietuviškojoje divizijoje. [...]

Po išvadavimo ilgai gulėjau ligoninėje, gerai, kad nenuėjė kojos, kuri buvo baisiai sužalota. [...] Grįžau į Lietuvą. Kas tris mėnesius Vilniaus saugumas mane tikrino, nes paso rusai nedavė. Buvau vos gyva, dirbti negalėjau. Gyvenau kartu su broliu ir jo žmona. Tų pačių metų gruodį ištekėjau už suža-

dėtinio Kolevo Grobmano, frontininko, kovojusio 16-ojoje lietuviškojoje divizijoje. Visi gyvenome mediniame name Krokuvos gatvėje: vanduo šuliny, krosnį anglimi kūrenome. Naktimis kankino baisūs sapnai. Daug metų pašokdavau per miegus nuo išgąščio, vis sapnuose matydavau vokiečius. Sunku net apsakyti.

RUVINAS ZELIGMANAS – vienintelis išsigelbėjęs iš 1 500 Holokausto metu nužudytų Šilalės žydų. Kai 1941 m. prasidėjo Antrasis pasaulinis karas, jam buvo 10 metų. Nors Ruvinas jau seniai nebegyvena Šilalėje, kalbėdamas žemaičiuoja. Jo žmona taip pat žemaitė, namuose jie kalba žemaitiškai.

Ruvinas pasakoja: *Šilalėje 60 procentų gyventojų buvo žydai. Mano tėvas buvo kantorius, muelis apipjaustymo specialistas (mohel), religijos mokytojas ir košerinio skerdimo (šoichet) žinovas. Mokslus baigė garsioje Telšių ješivoje. Jis buvo gerbiamas žmogus, padėdavo Šilalės gyventojams, nes išmanė mediciną, gydydavo. Šeimoje augo 4 vaikai. Mama rūpinosi namais ir vaikais. Gyvenome pasiturinčiai. [...] Šilalės žydų bendruomenėje buvo labai turtingų ir nepasiturinčių žydų. Kad ir nedidelis miestelis, jame veikė daugiau kaip 10 žydų parduotuvių: avalynės, medžiagų, 2 mėsos parduotuvės, įvairios maisto parduotuvės, kur visuomet duodavo skolon. Prisimenu: šeštadieniais per šabą žydai*

krautuvininkai negalėjo imti pinigų, todėl sakydavo: „Padėk čia pinigų ir pasiimk, ko reikia.“ Visi žydai kalbėdavosi tik jidiš kalba, buvo nemokančių lietuviškai, bet mes, žaisdami ir draugaudami su lietuviais, išmokome lietuvių kalbą. Gerai mokiausi. Lankiau žydų religinę mokyklą prie sinagogos, vienoje patalpoje buvo visos 4 klasės. Sesuo mokėsi gimnazijoje.

Šeima mus auklėjo religingai. Prisimenu šabą. Tvarkydavome, valydavome namus, tačiau penktadienio vakare, leidžiantis saulei, – jokių darbų – šventa. Mama paruošdavo stalą, užtiesdavo baltą staltiesę, visuomet uždegdavo žvakes, iškepėdavo chalas, žuvies paruošdavo ir ypatingą šabo patiekalą čolentą. Mes jį nunešdavome į duonos kepyklą. Ten duonkepėje krosnyje kepėdavo duoną, įstatydavome ir puodą, kad karštai stovėtų, o šeštadienio rytą, grįždami iš sinagogos, parsinešdavome ir valgydavome. Bandėme su žmona gaminti patys namie, bet išvirėdavo ne čolentas, o gruziniškas čanachas (juokiasi).

Kadangi Šilalės miestelis buvo netoli Vokietijos pasienio, tai vokiečiai įžengė jau pačią pirmą karo dieną, birželio 22-ąją. Šilalėje vokiečiai gyveno ir iki karo, su jais visi gerai sutarė, niekas nesitikėjo, kad bus taip baisu. Mėginome bėgti, bet toli nenubėgome. Vokiečiai pasivijo. Grįžome atgal. Lietuvių elgesys pasi-

keitė. Blogai buvo. Sugyvenome su šeimnininkais, kurie nuomojo mums pusę namo. Jie norėjo mus paslėpti, bet neturėjo vietos. Vokiečiai iškart ėmė tyčiotis iš žydų, iškart atsirado ir lietuvių baltaraiščių iš aplinkinių kaimų, jų buvo gana daug. Ne vienas jų po karo pabėgo į Vokietiją, o vėliau – į Ameriką. Mano sesuo mokėsi gimnazijoje, ji per vasaros atostogas įsidarbino pašte telegrafininke. Klasės draugas ten nuėjęs ją nužudė.

Liepos 6 d. visus žydus vyrus suvarė į sinagogą, naktį baltaraiščiai per langus mėtė granatas. Tėvas buvo sužeistas, brolis žuvo, aš pasislėpiau spintoj, pasisekė išlikti gyvam. Kitą dieną nuvarė į žydų kapines. Pradėjo šaudyti, mačiau, kaip krito į duobę mano tėvas... Tuo metu sinagogos prižiūrėtojas Sames puolė sargybinių ir kando jam į gerklę. Kilo sąmyšis, aš pabėgau, perbridau upę, pasislėpiau. Vienintelis likau gyvas. Grįžau į namus. Baltaraiščiai grobė viską: lovas išsinešė, auksines taures, visus kitus daiktus pasiėmė. Nežinojau, kur bėgti. Tuo metu moterys su vaikais

R. Zeligmanas uždega žvakes už nužudytus Šilalės žydus Vilniaus Choralinėje sinagogoje

dar nebuvo nužudytos, pas jas gyvenau daugiau kaip mėnesį. Rūgįjūtį moteris ir vaikus būriais varė į Tūbinių mišką, kur buvo iškastos 2 didelės duobės. Ten netoliese tekėjo upelis, jis šaudomų žydų krauju pasruvo, visas vanduo buvo raudonas. Man pasisekė pabėgti, turbūt Dievas norėjo, kad likčiau gyvas. Varnių miestelyje gyveno mano giminės, aš miškais bėgau pas juos. Tačiau greitai visus žydus suvarė į Telšių getą, ir aš ten pakliuvau. Prieš Naujuosius metus sužinojau, kad likviduos getą, moterys man patarė bėgti. Grįžau į Šilalę per miškus, pas Lašaičius, iš kurių nuomojomės gyvenamąjį būstą prieš karą. [...] Visą karą slapsčiausi Žvingių bažnytkaimyje, pas Povilą ir Marijoną Stonkus, paskelbtus Pasaulio Teisuoliais.

Po karo grįžau į Šilalę. Lašaičių šeima man ir vėl padėjo. Baigęs mokyklą, norėjau mokytis toliau, bet stigo pinigų. Ką darysi... Paskyrė mane mokytojauti. Atlyginimą taupiau, mokytojavau metus, vaikai mane mylėjo. Po metų jau galėjau važiuoti studijuoti į Vilnių. Įstojau į Vilniaus universiteto Fizikos-matematikos fakultetą, pasirinkau fiziko specialybę. Labai gerą žmoną turiu, gražiai sugyvename. Mūsų dukra dabar gyvena Izraelyje. Turiu du proanūkius.

Esterą Grobman ir Ruviną Zeligmaną kalbino Ilona Rūkienė.

Lietuvos Laikinosios vyriausybės „politika“ ir Holokausto pradžia Lietuvoje

*Praėjusių metų rudenį Seime vyko mokslinė konferencija „Gelbėję Lietuvos žydus, gelbėję Lietuvos garbę“, skirta Lietuvos žydų genocido dienai paminėti. Dr. Algimantas Kasparavičius renginyje skaitė pranešimą apie antisemitinę Laikinosios vyriausybės veiklą. Pateikiame ištrauką iš Lietuvos istorijos instituto vyresn. mokslo darbuotojo dr. A. Kasparavičiaus parengtos 1941-ųjų Laikinosios vyriausybės veiklos apžvalgos.**

A. Kasparavičius

Didžiausia XX a. Lietuvos tragedija yra kone pusę tūkstančio metų čia gyvenusios ir kūrusios lietuvišką pilietinę tapatybę žydų bendruomenės sunaikinimas, o ne 1940-ųjų birželį prarasta tautos laisvė ir valstybingumas. Kritinėmis istorinėmis aplinkybėmis tautai praradus nacionalinį valstybingumą, geopolitinei situacijai palankiai pasikeitus – jį atkurti įmanoma. Ir 1990-ųjų Kovo 11-ąją Lietuva tai padarė. O buvusi visomis prasmėmis turtinga Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė, deja, jau niekuomet nebebus atkurta. Mūsų Lietuva, kuri daugeliui lietuvių reiškia dar dr. Jono Basanavičiaus įvardytus „Tautos namus“, taip ir liks mažesnė, tuštesnė, tamsesnė, silpnesnė ir labiau pažeidžiama. Civilizaciškai. Emociškai. Kultūriškai. Demografiškai. Geopolitiškai.

Pirmosios Respublikos (1918–1940) politinis-diplomatinis elitas, jo iškiliausi atstovai būtent litvakų asmenyje matė reikšmingiausią lietuviško valstybingumo sąjungininką. Litvakų didžiosios tragedijos Lietuvoje išvakarėse jauniausias Vasario 16-osios akto signataras, vienas iškiliausių tarpukario epochos lietuvių diplomatų, ilgametis LR pasiuntinys Paryžiuje Petras Klimas taip matė žydų vaidmenį ir reikšmę Lietuvos kultūrai ir brėžė jų santykį su lietuviška valstybe: „Norėdami Vilnių sulietuvinti, mes pirmiausia turime palenkti žydus

Lietuvos valstybės pusėn, ne ta prasme, kad jie taptų lietuviais, bet kad jie galėtų stoti arba balsuoti už Lietuvą. Lietuvių tauta negali turėti intereso paversti žydus lietuviais, nes toks žydų nacionalizavimas visada išsigeria į antisemitizmą, kaip tai atsitiko Vokietijoje [...] Mums reikia išmokyti „iš patriotizmo“ daug ko paaukoti žydams, kad jie nebūtų Lietuvos valstybei priešingi arba indiferentiški Vilniuje. [...] Lietuvai nebus pavojaus, jei Vilnius kurį laiką bus Lietuvos Jeruzalė, bet Jeruzalė, einanti su Lietuva. [...] Pasaulio akyse Lietuva niekada nepraloš, jei Vilniaus gyventojų dauguma, tai yra lietuviai ir žydai, ten iš vieno gins savo tėvynę lygybės pagrindu“¹.

Antrojo pasaulinio karo metais, t. y. jau nuo 1940-ųjų rudens, iš esmės išsikristalizavo dvi pagrindinės lietuvių politinės kovos dėl nepriklausomo valstybingumo atgavimo (atkūrimo) strategijos. Pirmąją su išlyga galėtume pavadinti revoliucine, arba provokiška. Griežčiau tariant – pronacine – renkantis ginkluotą riboto Lietuvos valstybingumo atkūrimo kelią politiškai ir kariškai bendradarbiaujant su Trečiuoju Reichu. Antrąją derėtų vadinti diplomatine – Atlanto Chartijos politinių principų realizavimo ir visiškos, absoliučios Lietuvos valstybingumo atkūrimo strategija.

Kaip rodo išlikę pakankamai gausūs archyviniai šaltiniai, memuaristika ir istoriografija provokiška² (tiksliau tariant –

pronacinė, nes kitokios Vokietijos, kaip tik tarptautinėje arenoje veikiančios realios geopolitinės galios, tuomet nebuvo iš principo) išsilaisvinimo iš sovietinės okupacijos (aneksijos) ir Lietuvos valstybės atkūrimo koncepcija bei strategija iš esmės pradėjo formuotis jau pirmosiomis sovietų okupacijos dienomis – t. y. dar 1940-ųjų birželio pabaigoje. Pronacinės strategijos pagrindiniu kūrėju ir svarbiausiu ideologu tapo ilgametis Lietuvos karo atašė, vėliau – pasiuntinys Berlyne pulkininkas Kazys Škirpa³. Būtent jo iniciatyva ir pastangomis 1940 m. lapkričio 17 d. Berlyne buvo įsteigtas Lietuvių aktyvistų frontas (LAF). Lietuvoje LAF štabai įsikūrė Kaune ir Vilniuje.

Šios taktikos ir strategijos esmė gana paprasta – pasinaudojant kilusiu SSRS–Vokietijos karu, Vermachto įsiveržimu į Lietuvą ir sekant Trečiojo Reicho geopolitiniu farvateriu, organizuoti Lietuvoje masinį antisovietinį sukilimą, paskelbti Laikinosios vyriausybės sudarymą ir Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimą. Artėjant lemtingam nacių–sovietų susidūrimui, 1941-ųjų pavasarį LAF pastebimai intensyvino savo antisovietinę, kartu dažnai ir antižydišką (antisemitinę) propagandą su grasinimais susidoroti su žydais⁴, priėmė politinį sprendimą dėl būsimų Tautinio darbo apsaugos batalionų organizavimo Lietuvoje, o balandžio 22 d.

sudarė Laikinąją Vyriausybę (LV), kurios nominaliu vadovu tapo jau minėtas plk. K. Škirpa.

Į 1941-ųjų vasaros įvykius žvelgiant retrospektyviai istoriškai ir plačiau nesileidžiant į Birželio 23-iosios sukilimo ir LV veiklos analizės detales, galima konstatuoti, kad politiškai sukilimas, LV, o kartu ir visa provokiška Lietuvos valstybingumo atkūrimo strategija tuomet patyrė fatališką istorinę nesėkmę. Jokios realios politinės valdžios ar tarpautinio autoriteto nei sukilėliai, nei LV per beveik septynias savo veiklos savaites neįgijo ir įgyti negalėjo. Nors nei karinė okupacinė vietos valdžia Kaune, nei juo labiau civilinė politinė nacių vyriausybė Berlyne jokių oficialių, formalių ryšių su LV nepalaikė, tačiau savo politikai Lietuvoje įgyvendinti mielai naudojosi tiek LV politine trumparegyste, moraliniu-etiniu konformizmu ir kurtumu, tiek jos autoritetu lietuvių visuomenės akyse ir jos valia atkurtoomis ir nominaliai vadovaujamomis tariamomis valstybinėmis struktūromis: nuo karo komendantūrų, policijos, Tautinio darbo apsaugos bataliono, Tautinio auklėjimo valdybos iki apskričių ir seniūnijų administracijų.

Jau 1941 m. birželio 25 d. posėdyje LV nutarė „Kaune eiti prie policijos organizavimo, o partizanų veiklą plėsti provincijoje, kur dar yra likusių bolševikų, komunistų ir žydų gaujų“⁵. Štai Alytaus Tautinio darbo apsaugos kuopa, darbų

suvestinėje apžvelgdama savo veiklą, liepos pradžioje pažymėjo, kad „pagal piliečių pranešimus areštuoti 36 komunistai, 9 raudonarmiečiai ir didesnis skaičius žydų“⁶. Būdinga tai, kad lietuvių pareigūnas tiksliai nurodė areštuotų komunistų ir raudonarmiečių skaičius, tačiau žydų suskaičiuoti nepasivargino.

1941 m. liepos 16 d. Alytaus apskrities policijos vadas aviacijos kapitonas Stasys Krasnickas-Krosniūnas savo pavaldiniams išrėžė viešą kalbą: „[...]Žydijs, kaip išsigimusi tauta, kuri po priedanga raudonosios vėliavos aukščiausio sadizmo priemonėmis nori pavergti visą žmoniją ir ją sugyvuolinti, vokiečių tautos fiurerio radikaliomis priemonėmis labai greit tvarkoma. Reikia skaityti, kad šis klausimas jau išspręstas, tačiau atsiranda dar vienas kitas lietuvis, net ir policistas, kuris bando tą klausimą rīsti savaip. Aš jums sakau, kad šituo klausimu dviejų nuomonių negali būti. Turi būti ir yra tik viena nuomonė, ji turi būti visu 100 % pildoma, ji aiškiai apibrėžta Adolfo Hitlerio knygoje „Mano kova“ [...]“⁷.

Iškalbus ir birželio 27 d. LV posėdžio protokolas, atspindintis požiūrį į liūdnai pagarsėjusius *Lietūkio* garažo įvykius. LV žudynių net nebandė sustabdyti ar prieš jas protestuoti, o tik nutarė „nežiūrint visų priemonių, kurių reikia imtis prieš žydus dėl jų komunistinės veiklos ir kenkimo vokiečių kariuomenei, partizanams ir paskiriems gyventojams vengti viešų žydų egzekucijų“⁸.

Birželio 30 d. LV pritarė žydų koncentracijos stovyklos steigimui su visomis iš to išplaukiančiomis politinėmis-etinėmis pasekmėmis: „Žydų koncentracijos stovyklos steigimui pritarti ir jos steigimu rūpintis pavesti p. Švilpai, Komunalinio ūkio viceministeriui, kontakte su p. pulk. Bobeliu“⁹. Ne mažiau svarbus ir istoriškai reikšmingas buvo ir tos pat dienos LV popietinis posėdis, kuriame svarstyta vyriausybės *Deklaracija ūkiniais ir socialiniais reikalais*¹⁰. Deklaracijos trečiame punkte pabrėžiamas LV projektuojamos ūkinės politikos diskriminacinis, o gal net rasinis pobūdis. Jame nurodyta, kad „žydams ir rusams priklausę nacionalizuoti turtai lieka neginčijama Lietuvos valstybės nuosavybe“¹¹.

1941 m. liepą, priimdama kitataučių, ypač žydų, atžvilgiu diskriminacinius įstatymus, nacių okupuotoje ir valdomoje Lietuvoje LV sau iš esmės buvo prisiskyrusi beveik Dievo vaidmenį. Štai liepos 29 d. vyriausybės priimtame *Lietuvos jūrų ir upių prekybos laivyno denacionalizacijos įstatyme* deklaruota: „Kas laikomas žydu ar asmeniu, veiku siu prieš lietuvių tautos interesus, nustato Ministerių Kabinetas“¹². 1941 m. liepos 3, 4, 15, 17, 19 ir 29 dienomis LV priėmė pluoštą diskriminacinių nutarimų dėl žydų ir lenkų valstybinių teatrų Kaune ir Vilniuje uždarymo¹³ ir žydų kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, darbo priemonių nacionalizavimo¹⁴.

1 LR nepaprastojo pasiuntinio ir įgaliotojo ministro Paryžiuje P. Klimo 1940 02 18 slapta pranešimas Užsienio reikalų ministrui Juozui Urbšui // LCVA, f. 648, ap. 1, b. 31, l. 196, 199–200.

2 Arūnas Bubnys, *Provokiška Lietuvos valstybės atkūrimo vizija (1940–1944)*, in: Lietuvos diplomatija XX amžiuje, Vilnius: Vaga, 1999, p. 133.

3 Kazys Škirpa, *Sukilimas Lietuvos suverenitetui atstatyti*. Dokumentinė apžvalga, Vašingtonas: Franciscan Fathers Press, 1973.

4 Kęstutis Kasparas, *Kai kurie slapto ir viešo pasipriešinimo bruožai 1940–1942 m. dokumentuose*. Priedas Nr. 5, *Laisvės kovų archyvas*, kn. 11, Kaunas, 1994, p. 184–185.; Valentinas Brandišauskas, *Siekiai atkurti Lietuvos valstybingumą (1940 06–1941 09)*, Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1996, p. 44–46, 151–152.

5 Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. birželio 25 d. 17 1/2 val. posėdžio protokolas Nr. 2, Lietuvos Laikinoji Vyriausybė. Posėdžių protokolai [parengė dr. Arvydas Anušauskas], Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2001, p. 11.

6 Arūnas Bubnys, *Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais* [Rankraščio elektroninė versija, asmeninis archyvas], Vilnius, 2012, p. 11.

7 *Masinės žudynės Lietuvoje*, d. 2, p. 63. Plg.: Arūnas Bubnys, *Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais*, p. 12.

8 Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. birželio 27 d. posėdžio protokolas Nr. 5, Lietuvos Laikinoji Vyriausybė. Posėdžių protokolai, Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2001, p. 17.

9 Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. birželio 30 d. rytinio posėdžio protokolas Nr. 6, p. 19–20.

10 Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. birželio 30 d. popietinio posėdžio protokolas Nr. 7, p. 21–22.

11 Priedas Nr. 1 prie Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. birželio 30 d. popietinio posėdžio protokolo Nr. 7, p. 23.

12 Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 3 d. posėdžio protokolas Nr. 9, p. 33–35.

13 Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 4 d. posėdžio protokolas Nr. 10, p. 36–37; Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 15 d. posėdžio protokolas Nr. 18, p. 80; Priedas Nr. 1 „Žemės denacionalizacijos įstatymas“ prie Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 17 d. posėdžio protokolo Nr. 20, p. 90; Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 19 d. posėdžio protokolas Nr. 22, p. 95–96; Priedas Nr. 2 „Miestų namų ir žemės sklypų denacionalizacijos įstatymas“ prie Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 19 d. posėdžio protokolo Nr. 22, p. 99; Priedas Nr. 3 „Prekybos ir viešojo maitinimo įmonių denacionalizacijos įstatymas“ prie Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 19 d. posėdžio protokolo Nr. 22, p. 101.

14 Priedas Nr. 2 „Lietuvos jūrų ir upių prekybos laivyno denacionalizacijos įstatymas“ prie Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 29 d. posėdžio protokolo Nr. 27, p. 132.

Liepos 28 d. posėdyje LV pradėjo svarstyti Lietuvoje bene geriausiai žinomus ir liūdnei pagarsėjusius *Žydų padėties nuostatus*, kad pagaliau „*žydų klausimą galėtų tvarkyti vienodai visoje Lietuvoje*“¹⁵. Jau 1941 m. rugpjūčio 1 d. šis dokumentas buvo priimtas, konstatuota: „*Ministerių Kabinetas, atsižvelgdamas į tai, kad žydai ištikus šimtmečius išnaudojo lietuvių tautą ekonomiškai, smukdė ją morališkai, o pastaraisiais metais prisidengė bolševizmo skraiste*

kovą prieš Lietuvos nepriklausomybę ir lietuvių tautą plačiausiai išvystė ir siekdamas užkirsti kelią šiai žalingai žydų veiklai bei apsaugoti lietuvių tautą nuo kenksmingos jų įtakos – nutarė priimti šiuos nuostatus [...]“¹⁶.

Nors LV iš Lietuvos politinio kraštovaizdžio 1941 m. vasarą išnyko palyginti greitai, tačiau jos pasiūsti politiniai-etiniai signalai, politinė laikysena tragedijos akivaizdoje, priimti politiniai ir administraciniai sprendimai niekur

nedingo. Procesas tęsėsi, plėtojosi jau savarankiškai. Iš viso Antrojo pasaulinio karo metais Lietuvoje buvo nužudyta 95 proc. visų Lietuvos piliečių žydų. Vien tik 1941 m., t. y. per pirmąjį nacistinės okupacijos pusmetį, kurio metu kiek daugiau nei šešias savaites veikė ir Lietuvos Laikinoji Vyriausybė, Lietuvos provincijoje buvo išžudyti 101 996 žydai¹⁷, sunaikintos bendruomenės, kurios čia gyveno, mylėjo ir kūrė Lietuvą šimtmečiais.

15 Laikinojo Lietuvos Ministerių Kabineto 1941 m. liepos 28 d. posėdžio protokolas Nr. 26, p. 123.

16 „Žydų padėties nuostatai“ Priedas Nr. 1 prie [Lietuvos Ministerių Kabineto] 1941 VII 1 posėdžio prot[okolo] Nr. 31, p. 135.

17 Arūnas Bubnys, *Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais...*, p. 307–309.

*Visą keturių dalių apžvalgą rasite lzb.lt

SPORTO RŪMŲ REKONSTRUKCIJA: grėsmės Vilniaus Šnipiškių žydų kapinėms nėra

Atsižvelgiant į žiniasklaidoje suintensyvėjusius pranešimus dėl neva iškilusio pavojaus Vilniaus Šnipiškių žydų kapinių (toliau – Kapinių) išsaugojimui, Lietuvos žydų bendruomenė (LŽB) jaučia pareigą pristatyti svarbiausius faktus ir pateikti jais grindžiamą LŽB poziciją Vilniaus koncertų ir sporto rūmų (toliau – Sporto rūmų) rekonstrukcijos ir pritaikymo konferencijų centrui klausimu.

Kol kas jokie Sporto rūmų rekonstrukcijos darbai nėra pradėti vykdyti, taigi ir neigiamo poveikio Kapinėms nedaro. Paskutiniai paminklai Kapinėse sunaikinti dar 1955 m. Kapinėse buvę Vilniaus Gaono palaikai perkelti į veikiančias Vilniaus žydų kapines (Sudervės g.), čia jam pastatytas paminklas. Sporto rūmai pastatyti 1973 m. LŽB įteiktuose originaliuose Sporto rūmų statybos dokumentuose nurodoma, kad pastato pamatų gylis siekia 7,37 metro, todėl statant pastatą toje vietoje buvę palaidojimai, deja, veikiausiai buvo su-

Sporto rūmų rekonstrukcijos darbai nėra prasidėję

naikinti. Sporto rūmų rekonstrukcijos priešprojektinių pasiūlymų sprendimai remiasi prielaida, kad po pastatu nėra išlikusių palaidojimų. Šių pasiūlymu pagrindu toliau turėtų būti rengiamas detalusis techninis Sporto rūmų reno-

vacijos ir pritaikymo projektas, kuris bus kruopščiai analizuojamas ir vertinamas kompetentingų institucijų.

Nuo 2006 m. Sporto rūmų pastatas, kaip ir Kapinės, ant kurių jis pastatytas, yra

įtrauktas į Kultūros vertybių registrą ir saugomas kaip kultūros vertybė. Apleisti Sporto rūmai nepuošia nei miesto centro, nei Kapinių. Griūvantis pastatas tapo kraupiu sovietmetį, kurio metu buvo naikinami Kapinių paminkliniai akmenys ir judinami palaikai, menančiu ženklu.

Bet kokie statybos ar rekonstrukcijos darbai Kapinių teritorijoje ar jų apsaugos zonoje arba planai tokius darbus vykdyti yra kruopščiai vertinami ir griežtai kontroliuojami, vadovaujantis bendrosiomis LR nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatomis ir specifiniais šių Kapinių apsaugos specialiojo plano reikalavimais. Pastarasis yra parengtas pagal reikalavimus ir principus, nustatytus 2009 m. rugpjūčio 26 d. protokoliniame susitarime, kurį pasirašė LŽB, Europos žydų kapinių išsaugojimo komiteto ir Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos vadovai. Visos minėtos organizacijos dalijasi atsakomybe, kad susitarimo būtų laikomasi, ir turi pakankamus įgaliojimus tai pasiekti. Visi žemės judinimo darbai turi būti atliekami prižiūrint archeologui ir LŽB įgaliotam asmeniui. Siekdama užtikrinti šio reikalavimo laikymąsi, LŽB visus sprendimus, susijusius su Kapinių išsaugojimu ir planais rekonstruoti Vilniaus koncertų ir sporto rūmus, priima tik su Europos žydų kapinių išsaugojimo komiteto žinia ir pritarimu.

Net ir nesant faktinės tikimybės, kad po pastatų gali būti išlikusių kapų, Sporto rūmų rekonstrukcijos atveju LŽB sieks, kad žemės judinimo darbai būtų vykdomi minimalia apimtimi ir stebint Europos žydų kapinių išsaugojimo komiteto atstovams.

LR Vyriausybė turi teisę disponuoti jai priklausančiu turtu ar juo labiau tik svarstyti galimybę rekonstruoti Sporto rūmus, pritaikant juos vienai ar kitai paskirčiai, o LŽB neturi teisinio pagrindo ir racionalių argumentų varžyti šiuos veiksmus. Vietoj nekonstruktyvios kritikos LŽB imasi visų priemonių, kad šie planai ir galimas jų įgyvendinimas nepažeistų žydų įstatymų bei tradicijų ir tikisi, kad LR Vyriausybė, būdama atsakinga ir savo reputacija suinteresuota institucija, taip pat dės visas pastangas, jog projektas būtų vykdomas vadovaujantis aukščiausiais skaidrumo, kokybės ir pagarbos paveldui reikalavimais.

Tinkamai įgyvendinus projektą, LŽB pasiektų savo tikslą išsaugoti Kapines:

- 1) urbanistiniais sprendimais įtvirtinant ir fizinėmis priemonėmis pažymint Kapinių ribas;
- 2) sutvarkant Kapinių teritoriją ir įrengiant joje nepažeidžiančius žydų įstatymų ir tradicijų pėsčiųjų takus;
- 3) įrengiant memorialinę kompoziciją, kur būtų įamžinti Kapinėse palaidotų žmonių vardai;
- 4) įrengiant reikalingas informacines priemones.

Senųjų Šnipiškių žydų kapinėms atminti pastatytas paminklas

2016 m. pabaigoje Europos žydų kapinių išsaugojimo komitetas (angl. *Committee for the Preservation of Jewish Cemeteries in Europe, CPJCE*), svarbiausias Europos Halachos viršenybės ir priežiūros autoritetas, paskelbė pareiškimą, kuriame įvertino besikeičiantį Lietuvos žmonių ir pareigūnų požiūrį į žydų kapinių ir masinių žudynių vietas ir jų apsaugą:

„Mes manome, kad šių dienų įvykių kontekste svarbu pabrėžti požiūrio kaitą, prisiminus, ką mes Lietuvoje neseniai patyrėme po mūsų pastangų ir darbo, trukusio tiek daug metų, po raginimų imtis veiksmų, siekiant apsaugoti žydų kapus Europoje. Lietuvoje jaučiamas esminis pokytis. [...] Neįmanoma apibūdinti visko, kokius sunkumus ir kliūtis teko mums anksčiau pajusti, kiek būta užsispyrimo ir apgaulės. [...] Tuomet pasigedome ne tik užuojautos ir supratimo mūsų pastangoms išsaugoti žydų kapines ir kapus – komiteto atstovai dažnai sulaukdavo pašaipų. [...] Bet, laimei, laikai pasikeitė.

Ne tik dabartinė Lietuvos Vyriausybė, šalies vadovai mus priima ir atsižvelgia į CPJCE prašymus, rimtai ir pagarbiai juos svarsto, net ministerijų departamentai, sprendžiantys ekonomikos, transporto, vidaus reikalų klausimus, – visi rodo daug dėmesio žydų kapinių apsaugai. Pastaruoju metu Lietuvos institucijos kreipėsi pagalbos į CPJCE dėl siūlymo plėsti geležinkelio bėgius, kurie galbūt pažeistų žydų masinių žudynių aukų kapavietę. Atsakingi asmenys patikino nenorintys sutrikdyti kapavietės ir siekiantys įsitikinti, kad darbai jokių būdu nepakenks, todėl paprašė CPJCE atvykti ir nustatyti tikslią kapų vietą.“

„Beigelių krautuvėlės“ kavinei – vieneri

Neįtikėtina, kaip greitai bėga laikas! Atrodo, tik vakar buvo kepami pirmieji beigeliai prižiūrint rabinui, ir tąsyk bendruomenės koridoriai neįprastai pakvipo kepiniais. Praėjus metams jau nepavyktų tiksliai suskaičiuoti, kiek beigelių buvo pašauta į krosnį, kiek įvairių sumuštinių sutepta, kiek humuso, imberlach, lekach ir kitų skanėstų išragauta... Atsirado ir laiko, ir vietos susitikti, nuoširdžiai paklausti, kaip sekasi, išklaudyti... Vilniuje vėl šurmuliavo Kaziukas, o Rotušės aikštėje iš didelių pintinių visi galėjo įsigyti beigelių ir skanauti kultinio žydiško sultinio su maca kneidelach.

„Beigelių krautuvėlė“ neliko nepastebėta keliautojų, žurnalistų. Krautuvėlę filmavo daugelis televizijų. Ypatingą dėmesį skyrė Vokietijos ARD filmavimo grupė. Chuck Hughes, garsus Kanados televizijos kulinarinių kelionių šou režisierius ir vedėjas, filmavimui taip pat buvo pasirinkęs „Beigelių krautuvėlę“. Čia jis mokėsi gaminti teiglach. „Aš mėgstu valgyti žydišką maistą, jis toks naminis, kaip pas močiutę, lėtai, įsijaučiant gaminamas, nieko bendra su šiuolaikiniu greitu maistu. Valgydamas žydišką maistą juo džiaugiesi, aš tą jausmą pažįstu, nes mano uošvė yra žydė. Kai vykome į Vilnių, manėme, kad bus įdomu. Iš tikrųjų gera čia ir labai skanu.“

Fotografas, rašytojas, keliautojas Evgeny Golomolzin iš Sankt Peterburgo pažymėjo, kad nors „kavinė – nedidukė, labai paprasta, bet originali. Joje jautiesi kaip namuose: su knygomis

ir įvairenybėmis ant lentynų. Knygas galima skaityti geriant kavą, galima nusipirkti hebrajų kalbos žodynėlį ir žydų kalendorių. Tačiau ateinama čia ne dėl knygų, o dėl tikrų žydiškų skanumynų ir plikytų riestainių, vadinamų beigeliais.“

Nors pavasaris kviečia bėgti iš miesto, nepraeikite pro šalį, užsukite į Pylimo g. 4. Visuomet jūsų laukiame!

PESACHO SEDERIS

Pesachas – šventė, švenčiama pavasarį, pradedant Nisano mėnesio 15 diena (7 dienas Izraelyje, 8 – diasporose), susijusi su izraelitų išvedimu iš Egipto vergovės. Toros autoritetai dažnai šią šventę aiškina kaip tautos gimimo įvykį, kurį lydėjo „gimdymo skausmai“ – dešimt Egiptą ištikusių ženklų – *makot*, kurių paskutinis – avinėlio aukojimas suteikė šiai šventei vieną iš vardų – *pesach* (nuo hebr. *pasah* – aplenkti, praleisti). Todėl visiškas nesusipratimas, kai krikščionys šią šventę vadina „žydų velykomis“.

Pesacho šventė prasideda vakariniu *sederiu* (ypatingai paruošta ritualine vakariene), per kurią vaikams perduodama žinia apie išlaisvinimą. Pagal *Pesachim mišna* (10:4) vaikai *sederio* metu užduoda keturis klausimus „*Ma ništana...*“ (liet. kuo skiriasi), į kuriuos tėvas turi atsakyti. Klausimai ir atsakymai,

visa vakarienės tvarka ilgainiui buvo sudėta į rinkinį, vadinamą *Haggada šel Pesach*.

Ant *kearos*, *sederio* lėkštės, sudedami dar iki saulėlydžio paruošti dalykai: viršutiniame kairiajame krašte – virtas kiaušinis, simbolizuojantis *Hagigą* (specialią auką, kuri buvo atnašaujama Šventykloje per didžiąsias piligrimines šventes Pesachą, Šavuot ir Sukkot), priešais jį, dešinėje pusėje – *zroa* (apkeptas gabalėlis košerinio gyvūno mėsos su kaulu, primenantis Pesacho avinėlį). Kiek žemiau, tarp kiaušinio ir *zroa* – *maror* (karčios žolės). Žemutinėje lėkštės dalyje, dešinėje, dedamas *charoset* (tirštas mišinys iš trintų obuolių, migdolų, cinamono, imbiero, graikinių riestutų ir vyno, primenantis molį, iš kurio izraelitai Egipte gamino plytas). Kairėje pusėje, po kiaušiniu, priešais *charoset*

dedamas *karpas* (paruoštos valgymui ne tokios karčios daržovės: bulvės, salierai, ridikėliai ir pan.). Galiausiai apačioje, žemiau *charoset* ir *karpas*, beveik per vidurį tarp jų, dedamas *chazeret* (salotų lapai ar kuri nors kita daržovė, kuri gali būti ir *maroru*). Visi trys dalykai, dedami *kearos* apačioje, papildo viršutinius tris, kurie yra pagrindiniai *sederio* ritualui, nustatyti išminčių.

Ant *sederio* stalo turi būti iš anksto padėtas vynas visoms keturioms taurėms, *maca*, sūrus vanduo (primenantis sūrias ašaras) ir žvakės. Be taurių visiems dalyviams, dar yra paruošiama papildoma taurė pranašui Elijui, kartais – Mozės ir Aarono sesers Mirijam taurė su vandeniu, simbolizuojanti vandens šulinį, kuris lydėjo izraelitus dykumoje. Trys macos sudedamos viena ant kitos arba į tam skirtą formą, arba tiesiog į švrią

servetėlę ar ką nors panašaus, dedamos po *keara* arba šalia jos, taip pabrėžiant įsako valgyti macą reikšmę, kuri ateina iš pačios Toros. Baigiantis *sederiui* būna atidaromos durys, taip liudijant, kad ši naktis yra „budėjimo naktis“.

Pagrindiniai *sederio* ritualai, nustatyti Pumpeditos ir Sūros rabiniškose akademijose ir priimti daugelyje žydų diasporos bendruomenių yra tokie: *kad-*

deš (pašventinimas), *rechac* (ritualinis rankų plovimas), *karpas* (žolių valgymas, pamirkant jas sūriame vandenyje), *jachac* (vidurinėsios macos perlaužimas, vieną dalį paslepiant kaip *afikomaną*, kuris bus suvalgytas paskutinis), *maggid* (pasakojimas), *rechac* (ritualinis rankų plovimas valgiui), *moci* (palaiminimas prieš valgį), *maca* (viršutinės ir vidurinės perlaužtos macos valgymas),

maror (karčių žolių valgymas, padažant į charoset), *korekh* (valgymas „sumuštinio“ iš karčių žolių ir apatinės macos), *šulchan arukh* (šventinės vakarienės valgymas), *cafun* (*afikomano* ieškojimas, suradimas ir valgymas), *barekh* (palaiminimas po valgio), *Hallel* (šlovinimo psalmių skaitymas), *nirca* (baigiamoji formulė).

Doc. dr. Aušra Pažėraitė

Žydų knygos kampelis

Judaikos tyrimų centras

Vilnius neatsiejamas nuo žydų kultūros, čia iki šiol skamba Vilniaus Gaono, Mato Strašūno, Avromo Suckeverio ir daugelio kitų garsių žydų intelektualų vardai. Tarp Vilniuje išlikusių žydų kultūros lobių vienas brangiausių yra knygos. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka saugo tūkstančius knygų hebrajų ir jidiš kalbomis, kurios priklausė Mato Strašūno, YIVO (Žydų mokslinių tyrimų institutas), Mefice Haskala (žydų šviečiamasis sąjūdis), įvairioms žydų mokyklų, sinagogų bibliotekoms. Judaikos kolekcijai priklauso ir žydų periodiniai laikraščiai, ir vienkartiniai leidiniai, įvairūs atšaukimai, programos. Šios vertingos kolekcijos tyrimu ir viešinimu nuo 2017 metų rūpinasi Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje įkurtas naujas Judaikos tyrimų centras. Pagrindinis šio centro tikslas yra užtikrinti judaikos tyrimų, edukacinių-informacinių projektų organizavimą, įgyvendinimą ir sklaidą, parodų rengimą, Judaikos fondo viešinimą. Taip pat siekiame bendradarbiauti su šalies ir užsienio mokslo institucijomis, litvakų organizacijomis, kultūros centrais sprendžiant mūsų šalyje esančio judaikos kultūros paveldo apsaugos, tyrimo, sklaidos klausimus. Nuolatinis Judaikos tyrimų centro partneris

– YIVO institutas Niujorke (Institute for Jewish Research), kuris seniai bendradarbiauja su Lietuvos nacionaline biblioteka, kartu įgyvendina bendrą projektą „Vilniaus projektas“ (<https://www.yivo.org/Vilna-Collections-project>), taip pat buvo pagrindinis Judaikos tyrimų centro įsteigimo įkvėpėjas.

Nors oficialus Judaikos tyrimų centro atidarymas vyks gegužės 16–17 d., bet centre jau lankėsi pirmieji svečiai: „Litvak world“ atstovė Anna Avidan, kuri centrai padovanojo anglų ir lietuvių kalbomis išleistą albumą „Litvak Art in Private Lithuanian Collections“ / „Litvakų dailė privačiose Lietuvos kolekcijose“ ir visai neseniai išleistą žemėlapių „Hundred synagogues of Vilnius“. Kartu aptarėme bendradarbiavimo galimybes. Centre svečiavosi Jungtinių Amerikos Valstijų patarėjas politikos ir ekonomikos klausimais Edward (Ted) Janis. Įdomių bendradarbiavimo projektų galimybės aptartos su *Malat Memory Foundation* direktoriumi Maksimu Dorenskiu, praeitą vasarą Molėtuose surengusio memorialinį maršą miestelio žydams pagerbti.

Ateityje tikimės dar daugiau bendravimo ir atradimų!

Kristina Dūdaitė, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

LŽB ADMINISTRACIJOS KONTAKTAI

Vardas, pavardė	Pareigos	Telefonas, el. paštas
Michail Segal	L.e.p. Socialinių programų departamento direktorius	8 650 75 939
Julija Lipšic	LŽB Programų direktorė	8 659 52 604
Monika Antanaitytė	LŽB Sekretoriato ir protokolo skyriaus vadovė	8 672 40 942; info@lzb.lt
Liuba Šerienė	LŽB sekretorė	(8-5) 261 3003
Asta Rainytė	Vyr. buhalterė	(8-5) 212 1676; asta@lzb.lt
Michail Lapida	LŽB pastato apsaugos koordinatorius	8 609 97 334
Rokas Dobrovolskis	LŽB administratorius ūkio reikalams	8 652 09 915; rokas@lzb.lt

LŽB SOCIALINIŲ PROGRAMŲ DEPARTAMENTO DARBUOTOJŲ KONTAKTAI

Vardas, pavardė	Pareigos	Telefonas
Žana Skudovičienė	Dienos klubas, klubinės programos	(8 5) 212 7061 8 678 81 514
Ninelė Skudovičiūtė	SD informacijos koordinatore	(8 5) 261 2114
Rašelė Šeraite	Socialinė parama vaikams ir vidutinio amžiaus žmonėms	8 652 13 146
Ema Jakobienė	SD programų koordinatore (maitinimo programa)	(8 5) 261 1251
Michail Lapida	Medicinos programos koordinatorius	8 609 97 334
Geršonas Taicas	Lektoriumo programų vadovas	8 689 83 293
Lankomosios priežiūros tarnyba		(8 5) 261 7244
Gydytojai savanoriai	Med. konsultacijos nuo 12 iki 15 val.	(8 5) 261 1736

LŽB KLUBŲ KOORDINATORIŲ KONTAKTAI

LŽB klubo pavadinimas	Koordinatorius	Telefonas	El. paštas
Klubas „Dubi Mishpaha“	Alina Azukaitis	8 695 22 959	alina.roze@gmail.com
Klubas „Dubi“	Margarita Koževatova	8 618 00 577	margarita.kozevatova@gmail.com
Klubas „Ilan“	Pavel Guliakov	8 674 28 613	p.guliakov@gmail.com
Klubas „Knaifaim“	Pavel Guliakov	8 674 28 613	p.guliakov@gmail.com
Madrichų mokykla	Pavel Guliakov	8 674 28 613	p.guliakov@gmail.com
Studentų sąjunga	Amit Belaite	8 693 80 038 8 692 27 326	amit.belaite@gmail.com
Jaunų šeimų klubas	Julija Lipšic	8 659 52 604	julija.lipšic@gmail.com
Klubas „Gešer“	Žana Skudovičienė	8 678 81 514	zanas@sc.lzb.lt
Klubas „Abi men zet zich“	Žana Skudovičienė	8 678 81 514	zanas@sc.lzb.lt
Buvusių getų ir koncentracijos stovyklų kalinių sąjunga	Fania Brancovskaja	(8 5) 212 7074	

SUSISIEKITE!

Redaktorė – Radvilė Rimgailė-Voicik • radvile@lzb.lt
Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės būstinė
Pylimo g. 4, LT-01117 Vilnius
Tel. (8 5) 261 3003 • info@lzb.lt • www.lzb.lt

Viršelyje – akimirkos iš Kaziuko mugės
Nuotraukų autorė – Radvilė Rimgailė-Voicik

BEIGELIŲ KRAUTUVĖLĖ

א קלייט פון בייגל
beigelų krautuvėlė

DARBO LAIKAS

I-IV 11:00 - 20:00
V 11:00 - 17:00
VI ŠABAS/NEDIRBAME
VII 12:00 - 17:00

El. p. kavine@lzb.lt; Tel. 8 683 86 894

JIDIŠ ABĖCĖLĖ

ו	ו	ה	ד	ג	ב	ב	א	א	א
melum vov	vow	hey	dalek	giml	veyz	beyz	komets alef	pasekh alef	(shtumer) alef
u [u]	u (w) [u]	h [h]	d [d]	g [g]	v [v]	b [b]	o [o]	a [a]	- silent
פ	פ	פ	פ	פ	פ	פ	פ	פ	פ
kof	pasekh tsvey yudn	tsvey yudn	khirek yud	yud	tes	khes	zayin	vov-yud	tsvey vovn
k [k]	ay [aj]	ey [ej]	i [i]	y, i [i]	t [t]	kh [x]	z [z]	oy [oj]	v [v]
ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	מ	ל	כ
uf	tsadek, lange tsadek	fey	pey	ayin	samekh	nun lange nun	mem shole mem	lamed	khof lange khof
k (q) [k]	ts [ts]	f [f]	p [p]	e [e]	s [s]	n [n]	m [m]	l [l]	kh [x]
ט	ז	ז	ז	ז	ז	ז	ז	ז	ז
tes shin	dalek zayin shin	zayin shin	dalek zayin	sof	tof	sin	shin	reysh	
tsh [tʃ]	dzh [dʒ]	zh [ʒ]	dz [dz]	s [s]	t [t]	s [s]	sh [ʃ]	r [r]	

NAUDINGA ŽINOTI

Vilniaus žydų religinės bendruomenės pirmininkas **Simas Levinas**,
el. p. sinagoga1903@gmail.com

Rabinas **Samson Daniel Izakson**, el. p. izakson.daniel@gmail.com

Pamaldų Vilniaus choralinėje sinagogoje (Pylimo g. 39) laikas:

- ▶ darbo dienomis nuo 8.30 iki 9.30 val.
- ▶ šeštadienį nuo 10.00 iki 12.30 val.
- ▶ sekmadienį nuo 9.00 iki 11.30 val.

Ekskursijos po sinagogą su gidu galimos kasdien (išskyrus šeštadienį) 10-14 val. Sinagogos tel. (8 5) 261 2523.

Vilniaus žydų kapinių (Sudervės kelias 28) darbo laikas: darbo dienomis ir sekmadienį nuo 9.00 iki 19.00 val.; šeštadienis – nedarbo diena. Kapinių budėtojo tel. (8 5) 250 5468

PAREMKITE

LIETUVOS ŽYDŲ (LITVAKŲ) BENDRUOMENĖ

AB SEB BANKAS LT097044060000907953

Tiražas 500 egz.